

# notícies inèdites sobre els claustres de ripoll, palamós i peralada

per  
JOSEP CLARA

El claustre va ser un element fonamental en la vida dels monestirs medievals, perquè fou un lloc de relació i de recorregut obligat per als monjos i perquè entorn d'aquest espai clos —format per un pati envoltat de porxos— s'organitzaren les dependències monacals.

En aquesta col·laboració aportem documentació inèdita sobre tres claustres de les comarques gironines —Ripoll, Palamós i Peralada, citats per l'ordre cronològic de les referències—, la qual permet d'ampliar els coneixements que hom tenia sobre el primer i de rectificar afirmacions errònies que passen d'un llibre a l'altre, sense ser verificades pel que fa als dos darrers.

Resulta ben cert que els arxius notariais sempre proporcionen sorpreses interessants i valuoses per a l'estudi de la història dels nostres monuments.

En el cas present es demostra que els claustres foren completats de mica en mica i que per a enllestir-los se seguiren les pautes que donaven les ales construïdes primerament. Així, a començament del segle XV (època del gòtic), es mantenia l'estil romànic, i a començament del segle XVII (època del barroc) es podia seguir fent gòtic.

En un altre aspecte també queda assenyalada la importància de Girona per les seves pedreres i els seus artistes, executors d'obres per a poblacions ben allunyades de la ciutat.

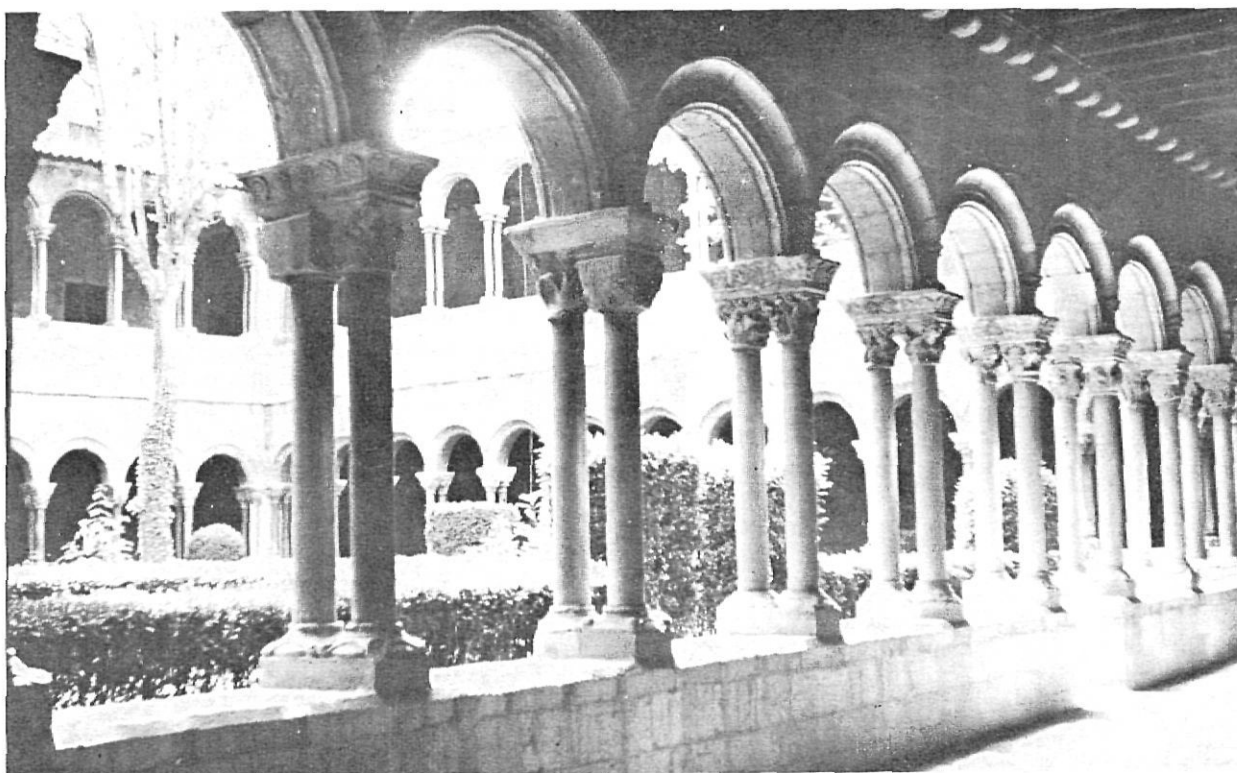
## CLAUSTRE DEL MONESTIR DE RIPOLL

Eduard Junyent ha explicat detalladament que es remarquen dues èpoques en la construcció del claustre romànic del monestir de Santa Maria de Ripoll: la dels inicis, a la fi del segle XII, en temps de l'abat Ramon de Berga (1172-1206), i la prossecució més tardana, en temps de l'abat Galceran de Besora (1380-1383) i el seu successor Ramon Descatllar (1384 - 1408). La galeria superior, d'altra banda, no es completà fins a començaments del segle XVI (1).

La part més antiga correspon a l'ala immediata als murs de l'església, però el claustre —vist de conjunt— presenta molta unitat i una estructura homogènia. Això no priva que la iconografia de la part escultòrica —capitells— reveli la diferència cronològica i l'evolució dels estils al llarg dels segles.

Pel que fa a les obres que es duguerren a terme a la fi del tres-cents i sobre les quals podem aportar algunes notícies inèdites, el doctor Junyent va escriure això:

(1) E. JUNYENT, *El monestir de Santa Maria de Ripoll*, Barcelona, Junta d'Obra del Monestir, 1975, ps. 164-168.



*Ala meridional del claustre de Ripoll.*

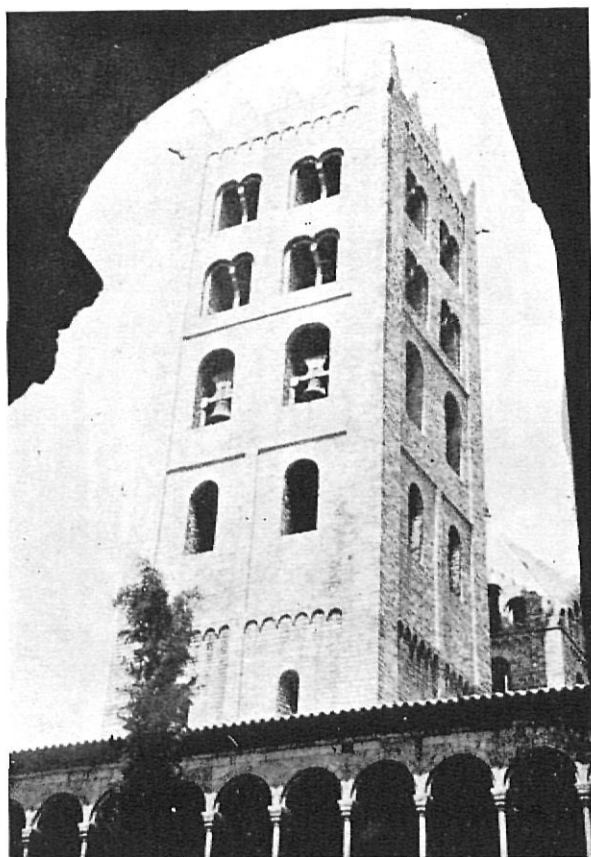
«La prossecució definitiva del claustre prouingué de l'abat Ramon Descatllar (1384-1408) que es decidí a afrontar-la des de 1387, una vegada fou reposat i confirmat en el càrrec del qual l'havien allunyat les turbulències polítiques. Es començà per l'andanada septentrional en la qual s'obrí l'aula capitular. El 1390 es treballava en l'andanada del sud-est per a la qual el mestre Pere Gregori, picapedrer de Perpinyà, s'obligava, el 9 de febrer, a conduir cinquanta-sis columnes de la millor pedra de Vilafranca del Conflent, obrar-les i polir-les pel preu de 330 florins d'or; al mateix temps que mestre Jordi de Déu, escultor de Barcelona, es comprometia a 11 de maig a esculpir pel preu de 150 florins, cinquanta capitells amb figures, vint-i-vuit bases i vint-i-vuit cornises de la mateixa forma que les obrades pel mestre Colí a l'andanada nord-est. La darrera galeria corresponent al costat sud-oest que tancava els claustres, fou obrada en el terme de sis mesos durant l'any 1401, sota la direcció de Pere Mieres, mestre major de Girona, amb un grup de picapedrers d'aquesta ciutat» (2).

(2) Ibid., p. 167.

El document inèdit reproduït a l'apèndix I ens assabenta que, el dia 16 d'abril de 1401, Pere Torra, pedrer habitant a Barcelona i abans a Girona, signà àpoca de 20 florins d'or i reconegué que abans n'havia ja cobrat 20 més per obrar trenta columnes, amb llurs capitells i bases, per al claustre del monestir ripollenc. El picapedrer es comprometé també a lliurar, dins el mes de maig propiuent, deu de les predites columnes i alhora manifestà que donaria les vint restants així que pogués.

D'altra banda, sabem que el 19 d'octubre del mateix any, Guillem Barrera i Francesc Joan, pedrers de Girona, signaren un rebut de 27 lliures barceloneses per la construcció de diverses columnes, capitells i bases del mateix claustre de Ripoll (apèndix II).

Ambdues notícies confirmen, doncs, l'asseveració que el 1401 s'estava treballant en l'obra claustral i que els picapedrers tenien una relació evident amb la ciutat de Girona —la pedra de la qual serví per a tantes obres dels Països Catalans—, però al mateix temps ens permeten de documentar tres nous artistes que intervingueren en la realització del claustre del famós monestir de Ripoll: Pere Torra, Guillem Barrera i Francesc Joan.



La galeria superior del claustre de Ripoll no fou acabada fins al segle XVI.

### CLAUSTRE DEL CONVENT DE PALAMÓS

Sobre el convent agustinia de Palamós. Francisc Monsalvatge va escriure aquestes ratlles: «En un principi era una humilde ermita; pero en el año 1568 se ensanchó fundándose el convento con el terreno que les franqueó la villa y el Excmo. Sr. Duque de Sesa, conde de Palamós, y con las limosnas de los fieles. Su claustro se concluyó en 1577 y lo restante del edificio en 1662» (3).

Les dades cronològiques esmentades ja havien estat proposades per Pella i Forgas (4), i

han estat repetides pels autors posteriors (5). Però, a la vista del document III del nostre apèndix, hem de manifestar que no són correctes quan es refereixen al claustre. Aquest no podia ser acabat el 1577, puix que l'any 1596 encara s'estava obrant.

El nostre document precisa que, el dia 11 de juliol de 1596, el prior del monestir contractà amb tres picapedrers de Girona —Antoni Valader, Pere Ribera i Joan Escusach— la construcció d'un angle o quart de claustre pel preu de 110 lliures barceloneses. El prior també s'obligà a costejar el transport de l'obra fins a Palamós, i els picapedrers a situar-la en el lloc corresponent. El treball havia de ser acabat abans de l'abril del 1597, i per a l'execució serví com a mostra un altre quart de claustre que ja era construït.

Cal, doncs, rectificar la data del 1577 i traslladar dins del segle següent la conclusió definitiva i total d'aquesta obra avui perduda.

### CLAUSTRE DEL CARME DE PERALADA

Situat en el recinte del palau-castell propietat dels hereus de Miquel Mateu, el claustre gòtic de l'antic convent del Carme de Peralada va ser descrit així per Miquel Golobardes: «A mediodía de la iglesia se encuentra el claustro gótico, de línea suave y elegante, sobrio de elementos decorativos y armonioso de proporciones. Debió ser terminado también, con la iglesia, bastante antes del mil cuatrocientos. Tiene un parecido con el claustro de Santa Ana de Barcelona y con el de San Juan de las Abadesas, aunque el de Peralada es más sencillo. Sus altas columnillas tetralobuladas son de caliza numulítica de la región Olot-Gerona, y en ellas se apoyan ligeros arcos apuntados que sostienen una cubierta plana de madera» (6).

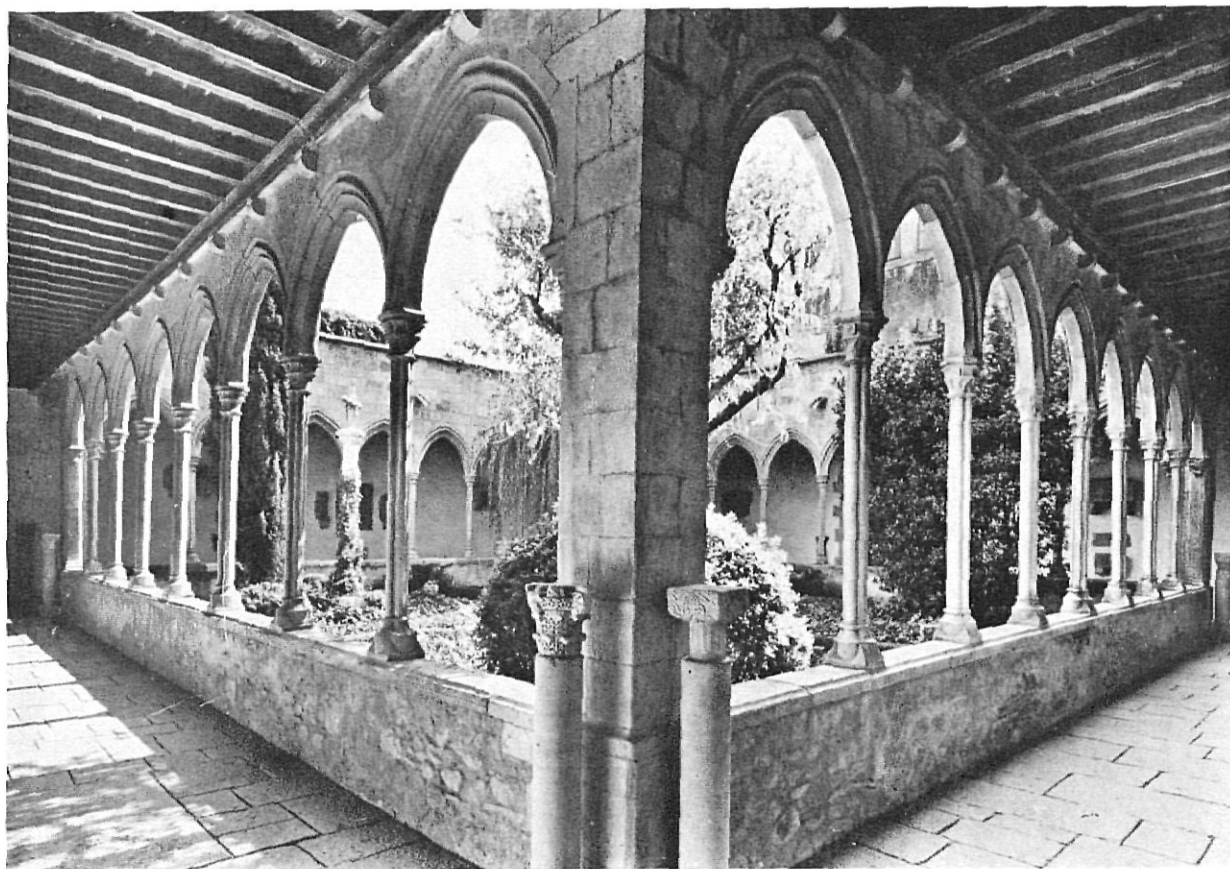
Els estudis més recents acostumen a resseguir les paraules suara apuntades o no aporten cap descripció superior. Joan Badia, si de cas, apunta que «els capitells, tots amb idèntica decoració floral i geomètrica, de model corinti, són característics de l'escola gòtica de Girona,

(3) F. MONSALVATJE, *Notícies Històriques*, 16, Olot, Imprenta y Librería Sucesores de J. Bonet, 1908, p. 82.

(4) J. PELLA i FORGAS, *Historia del Ampurdán*, Barcelona, Luis Tasso y Serra, impresor, 1883, p. 720.

(5) L. BARCELÓ BOU, «Notas referentes al convento de agustinos de Palamós», a *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, IV (1949), p. 305; J. BADIA, *L'arquitectura medieval de l'Empordà*, I, Girona, Diputació, 1977, p. 252.

(6) M. GOLOBARDES, *El convento del Carmen de Peralada*, Barcelona, J. Porter, editor, 1953, ps. 63-64.



*Els claustres del convent del Carme de Peralada van ser acabats el segle XVII. (Foto Meli)*

semblants als que podem veure en els finestrals de l'arquitectura civil de l'època» i afegeix les semblances del claustre peraladenc amb el barceloní de Pedralbes (7), circumstància que també havia estat assenyalada per Santiago Sobrequés (8).

El document que transcrivim a l'apèndix IV ens permet de rectificar la data d'acabament del monument, la qual cosa es produí dos segles després del que hom pensava fins ara. Efectivament, el claustre de Peralada, datat fins avui com una obra del segle XIV, no seria conclòs fins a la primeria del segle XVII.

Desconeixem, per manca de documentació, la data de l'inici del claustre, però el que resulta evident és que l'any 1611 només n'existia la meitat i que hom es preocupà per deixar-lo enllestit. A tal fi, el picapedrer gironí Llàtzer Cisterna, aleshores resident a Olot, encarregà al seu germà homònim l'execució, amb pedra de Pedret, de «dos quartos de dit claustro, conforme estan fets los altres dos quartos». És a dir, havia d'acabar l'obra, prenent com a model les bases, columnes, capitells, arquets i motlures de la part ja construïda. Per acomplir aquest encàrrec, es preveia el termini d'un any i es fixà el preu de 108 lliures com a remuneració.

Unida amb perfecció la construcció primitiva amb la del segle XVII, cap dels estudiosos que havien observat aquest conjunt no havia estat capaç de descobrir-hi les dues parts edificades en èpoques distintes, tan ben descobertes gràcies al nostre document.

(7) J. BADIA, *L'arquitectura medieval de l'Empordà*, II-A, Girona, Diputació, 1978, p. 332.

(8) S. SOBREQÜÉS, «Peralada. El ambiente histórico», a *Revista de Gerona*, 62 (1973), p. 10.

APÈNDIX

I

**Girona, 16 d'abril de 1401. Rebut per construir 30 columnes amb llurs capitells i bases per al claustre del monestir de Ripoll. AHPG, F. Vidal, notaria 6.ª de Girona, núm. 92.**

Petrus Torra, petrarius olim habitator Gerunde, nunc vero comorans Barchinone, confiteor et recognosco vobis venerabili patri Guillelmo Claret, monacho monasterii de Rivopullo licet absenti, quod ultra viginti florenos auri de Aragonia de quibus iam feci apocam de recepto in posse Raimundi Egidii, quondam notarii Gerunde, habui et recepi a vobis numerando per manus venerabilis Philippi de Palacio, rectoris hospitalis beate Marie Sedis Gerunde, viginti florenos auri de Aragonia in solutum pro rata illius pecunie quantitatis michi solvi promisse ratione .XXX. colonarum cum capitellis et bases lapidearum ad opus dicti monasterii per me fiendarum prout constat instrumento inde confecto in posse dicti Raimundi Egidii, quondam notarii. Unde renunciando exceptioni dicte pecunie non numerate et non recepte et doli, facio vobis de predictis viginti florenis bonum finem et presentem apocam de recepto in posse notarii subscripti tanquam publice persone hec a me nomine vestro et aliorum quorum intersit et intererit stipulantis. Promittens nichilominus vobis nomine dicti monasterii quod, per totum mensem madii proxime venturum, fecero et operatus fuero perfecte decem colonas ex predictis cum eorum basis et capitellis, et residuas .XX. colonas cum basis et capitellis perfecero ut cicius potero. Obligando inde vobis et dicto monasterio omnia bona mea ubique habita et habenda. Iurans etiam sponte per Deum et eius sancta quatuor evangelia corporaliter a me tacta predicta omnia et singula rata, grata et firma habere, tenere et servare ac ea attendere et complere et in aliquo non contrafacere vel venire iure alicue sive etc. Actum est hoc Gerunde .XVI. die aprilis anno a nativitate Domini Millesimo quadringentesimo primo.

Testes: Bernardus Banyils, beneficiatus in ecclesia de Ravis Mortuis, et Geraldus Miga, blancherius Gerunde.

II

**Girona, 19 d'octubre de 1401. Rebut per la construcció de capitells, columnes i bases per al claustre del monestir de Ripoll. AHPG, F. Vidal, notaria 6.ª de Girona, núm. 92.**

Guillelmus Barrera et Franciscus Johannis, petrarii Gerunde, confitemur et recognoscimus vobis venerabili Philippo de Palacio, rectori hos-

pitalis beate Marie Sedis Gerunde, quod vos nomine fratris Guillelmi Claret, monachi monasterii Rivipulli, solvistis nobis numerando inter diversas vices viginti septem libras barchinonenses de terno in solutum pro rata eius quod nobis solvere promisistis ratione columnarum, capitellorum et basarum quas facere promisimus ad opus claustrum dicti monasterii. In his vero includuntur quindecim florenos auri de Aragonia, de quibus feci vobis aliam apocam in posse notarii infrascripti. Et ideo renunciando exceptioni dicte pecunie non numerate et non recepte et doli facimus vobis et dicto fratri Guillelmo Claret de predictis viginti septem libras bonum finem et presentem apocam de recepto.

Testes: Berengarius Serra, stabilitus in ecclesia de Cistella, et Michael Bonavel, scriptor Gerunde.

III

**Girona, 11 de juliol de 1596. Contracte per obrar un angle del claustre del monestir dels agustins de Palamós. AHPG, J. M. Savarres, notaria 6.ª de Girona, núm. 583.**

En nom de Nostre Senyor, etc.

De y sobre lo quarto o ángulo fahedor de la la claustra del monastir de la Verge Maria de Gràtia, de l'orde de sant Agustí, de la vila de Palamós, per y entre lo molt reverent pare fra Hernando de Ardilla, prior del dit monastir, de una, y Anthoni Valader, Pere Ribera y Joan Escusach, picapedrés de la present ciutat de Gerona, de part altra, se ha feta, fermada y jurada la concòrdia y capitulació següent.

Et primo, és pactat y concordat entre les dites parts, que dits mestres hàjan, com ab tenor del present acte prometen, de fer y acabar un àngulo de claustro o quarto de claustro, de la manera y forma de un altre que n.y ha en dit monastir, de assí per tot lo mes de abril pròxim y immediat e següent.

Item, és pactat, etc. que los dits mestres hàjan de fer obrar y picar la pedra serà necessària per dita obra y posar aquella a tot punt, assí en Gerona, a cost y despeses llurs.

Item, és pactat que lo dit pare prior haja de donar y pagar, com ab tenor del present acte donar y pagar promet, per la dita obra, cent y deu lliures barcelonesas en tres iguals pagues, ço és, la primera comensant de treballar en la obra, y la segona a la mitja obra, y la tercera essent acabada y assentada dita obra.

Item, és pactat, etc. que lo dit pare prior haja de fer portar dita pedra necessària per dita obra, de la present ciutat al dit monastir de Palamós, a cost y despeses del convent, après de ser obrada, picada, acabada y a tot punt.

notícies sobre claustrs

Item, és pactat, etc. que los dits mestres, quant la pedra serà portada en Palamós, sien obligats en fer y acabar dita obra, entès emperò que lo dit pare prior y convent del dit monastir los hàjan de fer la despesa y bestraure fusta, calç y tot lo demés necessari per dita obra.

Et ideo nos dicte partes, laudantes, etc. promittimus pars parti et nobis personis ad invicem et vicissim predicta attendere, etc. sub pena et scriptura tertii, etc. post requisitionem decem dierum, etc. salario procuratoris X solidos pro die ultra etc. promittimus restituere sump-tus, etc. super quibus, etc. Credatur, etc. Obligamus pars parti, videlicet, ego dictus prior bona etc. dicti conventi, et nos dicti Valader, Ribera et Scusach personas et bona nostra et cuiuslibet nostrum in solidum renunciando be-inefficiis dividendi et cedendi actionum novarum (...).

Que quidem capitula et concordia et omnia et singula in ea contenta fuerunt per dictas partes laudata, firmata et jurata unico (...) intus dictum monasterium ex et prope muros Gerunde, die XI julii M.D.LXXXVI, presentibus pro testibus Petro Garriga et Joanne de la Scala, lapicides regni Francie et habitatores Gerunde.

Testes vocati.

IV

**Girona, 31 d'octubre de 1611. Contracte per acabar el claustre del Carme de Peralada. AHPG, J. M. Savarres, nctaria 6.ª de Girona, núm. 617.**

En nom de Déu sia amén, etc.

De y sobre lo preu fet baix scrit per y entre Llätzer Cisterna, picapedrer natural de la present ciutat de Gerona, vuy habitant en la vila de Olot, de una part, y Llätzer Cisterna, son

germà, també picapedrer de dita ciutat de Gerona natural y habitant, són estats fets, firmats y jurats los pactes y capítols següents.

E primerament, és pactat que lo dit Llätzer Cisterna dalt últimament nomenat ha y promet fer picar, assí en la present ciutat y de la pedra de Pedret, per lo monestir del Carme de la vila de Peralada, dos quartos del claustro de dit monestir, conforme estan fets los altres dos quartos de dit claustro, ço és, en lo que toca a vasas, columnas, capitells y archets ab les matexes mol-lures dels dos quartos ja fets.

Item, és pactat que la dita feyna haja de ésser feta del dia de sant Martí del mes de novembre prop vinent a un any immediatament següent.

Item, és pactat que, per lo preu del dit preu fet, lo dit Llätzer Cisterna, dalt primer anomenat, convé y promet donar y pagar a dit altre Llätzer Cisterna, son germà, cent y vuyt lliures barceloneses d'esta manera, ço és, lo dit dia de sant Martí més prop vinent vint y sinc lliures, y en haver picades les columnes vases y capitells altres vint y sinc lliures, y en haver picats la mitat dels arquets altres vint y sinc lliures, y en haver acabat de picar dits arquets tot lo restant del dit preu, ço és, de dites cent y vuyt lliures.

Et ideo nos dicte partes promittimus pars parti, predicta attendere, etc. sub pena et scrip-tura tertii, etc., [segueix la fórmula habitual]. Item constituimus procuratores ad firmandum obligationem et regestrum largo modo in cu-riis ecclesiastica et regia Gerunde et aliis etc. omnes scribas et nuntios dictarum curiarum, etc.

Testes: dominus Michael Mascord, notarius, civis Gerunde, et dominus Joannes Campla, clericus loci de Bateto.

Actum Gerunde, XXXI octobris M.DCXI.